

AZ ADATBÁZIS FEJLESZTÉSI TERVEK 1991-1993-RA

1. Bevezetés

Az adatbázis fejlesztési tervek a teljes IIF közösséget - tehát a kutatói, felsőoktatási, közgyűjteményi és vállalkozói szférát is - érintik. Ezen sokféle igénynek megfelelni szinte lehetetlen. Ez az anyag megpróbálta azokat az elemeket kiemelni, amelyekre az IIF intézmények nagyobb részének szüksége lehet.

Az adatbázisszolgáltatás elsődleges célja a magyar felhasználók támogatása, de eközben be kell kapcsolódnia a nyugati világ vérkeringésébe. Ez egyrészt a magyar eredmények külföldön történő megismertetését jelenti, másrészt pedig a magyar felhasználók számára hasonló szolgáltatásokat kellene nyújtani, mint nyugati kollégáiknak.

Ez a tervezet elsősorban az online, szöveges adatbázisokkal foglalkozik. A könyvtári rendszerekre külön fejlesztési terv készül. A szétválasztás azonban nem éles, mert a két területnek sok közös problémája van, s ennek meg kell mutatkoznia a munkatervekben is.

2. Szolgáltatók

Az IIFP a jövőben is a decentralizált szolgáltatást veszi alapul. Az adatok mennyisége, az adatelőállítók sokasága már nem is tenne lehetővé centralizált rendszert. A hálózati infrastruktúra fejlődése miatt ma már majdnem minden szolgáltató bekapcsolható az X.25 hálózatba, és felhasználók legnagyobb része is elérheti ugyanezt (akár X.25 kapcsolaton keresztül, akár bérelt vonalon vagy kapcsolt telefonvonalon). Azonban a jövőben is szükség lesz egy IIF központi szolgáltató gépre, ahol azok az adatokat tárolhatók, melyeknek tulajdonosai nem képesek vagy nem akarnak szolgáltatásra vállalkozni. (E gép háttértárának bővítése folyamatban van.)

A számításba jöhető központok elsősorban a már működő szolgáltatók:

- IIF központi nagygépe (IBM 4381),
- a két nagykönyvtárban lévő gép,
 - OSZK (IBM 9377),
 - MTA Könyvtár (IBM 9377),
- további nagygépes szolgáltatók:
 - ELTE (IBM 4361),
 - Infonet Kft. (IBM 4361),
 - KFKI (BASF 7/61),
 - MTA SZTAKI (IBM 4341),

MÜSZI Rt.	(IBM 4361),
OMIKK	(IBM 4341),
PM-IMI	(Honeywell),
- kis- illetve középgepes szolgáltatók:	
AGROINFORM	(MicroVax),
BKE	(MicroVax),
BME	(MicroVax),
MTA GGKI	(HP 1000),
MÁFKI	(SZM-1420),
OHVI	(MicroVax).

Továbbá figyelembe kell venni a regionális és diszciplináris központokban lévő gépeket is, elsősorban azt a négy központot, akik a PHARE1 tenderen báziskonfigurációt nyertek.

Az egyetemek IBM 3090-es nagygépre jelenleg az IIF felhasználók csak egy része kapcsolódhat rá, azonban ez elég széles kör ahhoz, hogy az ott folyó fejlesztéseket az IIF is figyelembe vegye.

A jövőben kerülni kellene a PC-s szolgáltatásokat, s az IIF programnak fel kell vállalni az ilyen gépeken lévő hasznos adatok átvitelét nagygépre.

A felsorolt nagygépek javarésze IBM kompatibilis. Azonban ezek sem azonos operációs rendszerrel működnek: néhányan OS/VS1-t, a legtöbben VM/CMS-t használnak, s valószínűleg lesznek MVS-es rendszerek is.

A jövőben számítani kell a VAX és egyéb UNIX operációs rendszerű gépek előretörésére, s ezen gépek (a hozzájuk kapcsolt Gbyte-s háttértárakkal) a mai kapacitás többszörösét fogják nyújtani.

Valószínűleg megjelennek a SUN és IBM RISC-es gépek is a szolgáltatók között.

Az IIFP tervezi egy szuperszámítógép beszerzését, s ez is a szolgáltatók körét szélesíti.

3. Adatbáziskezelő rendszerek (szöveges és struktúrált)

3.1 Szöveges adatbáziskezelő rendszerek

Az IIF körben elterjedt ISIS-t a meglévő problémák miatt ki kell váltani egy korszerű, szöveges adatbáziskezelő rendszerrel. A kiváltás nem jelenti azt,

hogy az ISIS a jövőben teljesen elveszti jelentőségét. Kisebb szolgáltató központokban, az adatok előkészítésében, tesztelésében még sokáig használatos marad. Természetesen az ISIS-ben épített adatbázisok nem kerülhetnek hátrányba az új rendszerben épített adatbázisokkal szemben.

Az új rendszer kiválasztása nem jelenti azt, hogy az IIF közösségen belül csak egyetlen rendszert támogatunk. Jelentősége inkább abban van, hogy az első installálás a teljes IIF közösség számára szolgáltatást nyújtó IIF központi nagygépen történik, s az itt szerzett tapasztalatokat bármely szolgáltató központ megkaphatja, s annak alapján dönthet a saját rendszere kiválasztásáról. Ezért fontos, hogy az új rendszer minél többféle gépen, minél több operációs rendszer alatt működjön. Nem elhanyagolható az sem, ha a későbbiek folyamán több szolgáltató kívánja bevezetni az új rendszert, közös fellépéssel árkedvezmény érhető el.

Az új rendszer kiválasztására egy ad-hoc bizottság tesz javaslatot egy tanulmány formájában. Az Operatív Bizottság a tanulmány elkészítésének határidejét 1991. dec. 15.-ben határozta meg. Az elkészült javaslatot az Alkalmazói Tanács és az Operatív Bizottság is megkapja véleményezésre.

A munkacsoport tagjai között felmerült, hogy az így előálló tanulmány esetleg nem elég mélységben tárgyalja a felvetett problémákat. Esetleg szükség lenne a bizottság munkájának folytatására.

3.2 Könyvtári rendszerek

A könyvtárakba ajánlott rendszer kiválasztása más bizottság feladata. Azonban a két rendszer (könyvtári és szöveges) közti átjárást biztosítani kellene. Vagyis mindkét rendszer biztosítson rugalmas export, import lehetőségeket, és mindkét rendszer nyújtson a felhasználóknak azonos lekérdező felületet (CCL ISO 10162/ 10163).

3.3 Relációs (faktografikus) adatbáziskezelő rendszer

Az IIF közösségen belül felmerült az igény egy relációs adatbáziskezelő rendszer megvételére és terjesztésére. Ez az igény jogosnak ítélnélhető, hiszen a relációs és a szöveges adatbáziskezelőket más-más célra tervezték, tehát egymással nem helyettesíthetők.

3.4 Egyéb rendszerek

A következő 5-10 évben várható, hogy a képi információk (orvosi, múzeumi, térképi, műszaki, szabadalmi adatbázisok) kezelésére is szükség lesz, célszerű lenne tehát egy grafika-orientált rendszer beszerzése is.

A saját rendszerek fejlesztése csak kivételes, nagyon indokolt esetben kaphasson támogatást. A piacon szinte mindenre kapható kész szoftver, s a fejlesztők a legtöbb esetben eszközt adnak a vásárló kezébe a további igények beprogramozására.

4. Adatbázisok

4.1 Az eddig felépített adatbázisok

Az elkészült adatbázisok egy csoportját maga az adatelőállító szolgáltatja. Ezek a szolgáltatások jelenleg semmilyen támogatásban nem részesülnek.

Az ilyen adatbázisok közül ki kell emelni azokat, amelyek értékes és bővülő adatokat tartalmaznak, de tulajdonképpen könyvtári rendszerek, s ezek átvitelét igazi könyvtári rendszerekbe támogatni kellene.

Az elkészült adatbázisok másik része olyan formában kap támogatást, hogy az adatokat az IIF központi gépéről szolgáltatják a felhasználóknak. Mivel a központi gép kapacitása véges, itt szelekcióra van szükség. Ki kell választanunk azokat az adatbázisokat (legfeljebb 10-15 db), amelyeket jelenleg rendszeresen és előre láthatólag a jövőben is folyamatosan frissítik, és érdeklődés is mutatkozik irántuk. A többi adatot - mentés után - törölni kell. (A kiválasztást az Alkalmazói Tanács hatáskörébe kerülhet, mert ők képviselik a felhasználók érdekeit.)

4.2 Új adatbázisok

Az új, támogatandó adatbázisok kiválasztása előre láthatólag 1992. elején pályázat formájában történik. A pályázat kiírásában és elbírálásában a Műszaki és Alkalmazói Tanács is vegyen részt.

Az adatbázisok közül azokat kellene támogatnunk, amelyek:

- a már működők közül a legnépszerűbbek,
A frissítések támogatásáról nem alakult ki egyhangú állásfoglalás a munkacsoportban. Azonban elő kell segítenünk az olyan bővítéseket, mint amikor egy szolgáltató pl. full-text szolgáltatásra tér át.)

- amelyek teljes információt tartalmaznak,
- amelyek gyakori frissítést kívánnak,
(A ritkán vagy alig változó adatbázisoknál a CR-ROM-os megjelenítést támogassuk),
- amelyek az IIF közösség szélesebb rétege számára hasznos
(Több intézményt vagy az egész IIF közösséget érintő adatbázisokat lehetne idesorolni. A kiválasztást itt is az Alkalmazói Tanács hatáskörébe utalhatjuk.),
- amelyeket nemzetközi együttműködésben tudunk építeni.

Csak olyan pályázatot szabad támogatni, amelynél az adatok valamilyen folyamatos munka - jó értelmében vett - mellékterméke. Tehát az adatbázis építése nem most kezdődött, kellő adatmennyiség már összegyűlt.

A pályázat elnyerésének feltétele legyen az, hogy jelöljék meg a szolgáltatást végző hostot, ez a host az X.25 hálózathoz csatlakozzon, és teletype módban elérhető legyen. Az eléréshez ne legyen szükség semmilyen speciális szoftverre (pl. KERMIT, PROCOMM stb. elég legyen). Evvel biztosíthatjuk, hogy az adatbázis a hálózat minden pontjáról (akár DEC terminálról, vagy külföldről is) lekérdezhető. Ha ezenkívül még szolgáltat full-screen-ben is, az csak előny. (Az IIF központi szolgáltató gépe minden pályázó rendelkezésére áll, de a színvonalas szolgáltatás érdekében diszkbővítésre, a hálózati elérés szélesítésére és esetleges más szűk kapacitás bővítésére minél előbb kerüljön sor.)

Az adatbázis-építési pályázaton tematikus ajánlást is adjunk. Feltétlenül támogatni kellene az alábbiakat:

- Kutatási pályázatok (OTKA, OMFB, Műv. Min. pályázati kiírások, nyertes pályázatok adatai, elbírálási adatok, műszerközpont pályázat keretében beszerzett műszerek adatai, naprakészen.)
- Egyéni ösztöndíj pályázatok adatai kutatók, oktatók, diákok számára naprakészen (államközi, Akadémiaközi egyezmények, TEMPUS, Hitelbank stb.)
- Magyar kutatók publikációs és idézettségi adatai (építi az MTA Könyvtár, jelenleg még nincs hálózaton keresztül hozzáférhető formája);

- Konferenciák adatai (hazai és külföldi);
- IIF tagintézmények adatai (a jelenleginél részletesebben);
- IIF regionális központok adatai (a jelenleginél részletesebben);
- IIF adatbázisok adatai (a jelenleginél részletesebben);
- Szakértők adatai (Pl. NJSzT szakértői, de nyilván más METESZ tagegysületekéi is);
- Alapítványok adatai
- CD-ROM jegyzék
- Elérhető külföldi adatbázisok jegyzéke;
- Nemzetközi szervezetek, azok adatai, magyar tagjaik illetve tagintézmények adatai;
- Oktatási programok Magyarországon külföldi diákok számára (idegennyelvű kurzusok az egyetemeken, magyar nyelvtanfolyamok külföldieknek, nyári egyetemek) - angol nyelven.

5. Felhasználói interfész

Minden eddigi és új szolgáltatásnál biztosítani kell, hogy a hálózat bármely pontján ülő felhasználó az adatbázisokat elérje: akár X.25 kártyás IBM XT/AT-n, akár lokális hálózatba kapcsolt IBM XT/AT (pl. Novell), akár DECNET terminál, DECNET/Ethernet előtt ül. (Ez a felsorolás nem teljes, minden olyan elérést biztosítani kell, amit az IIF hálózatfejlesztése során támogat.)

Ki kell bővíteni a központi szolgáltatásokat: SDI, off-line printelés és elküldés.

A különböző szöveges adatbázis-szolgáltatóktól elvárható, hogy CCL felületet és a kezdő felhasználók számára menüvezérelt lekérdezést biztosítsanak.

Itt is meg kell említeni, hogy a szolgáltatás eléréséhez semmiféle speciális szoftverre ne legyen szükség.

Felmerült egy meta-interfész kifejlesztése is, amelyben a felhasználó a kérdését összeállítja, s a rendszer feladata a különböző hostokon az adott témába vágó adatbázisok lekérdezése, az eredmények visszajuttatása a felhasználóhoz. (Az Alkalmazói Tanács döntse el, hogy van-e erre igény.)

6. Nemzetközi kapcsolatok

6.1 Külföldi adatbázisok elérése

A külföldi, online szolgáltatóközpontokkal továbbra is minden felhasználó egyénileg köt szerződést. Jó lenne egy olyan információs központ/adatbázis létrehozása, ami a felhasználók első lépéseit segíti: hol, milyen adatbázisokat érhet el, mi a hálózati cím, kihez kell fordulni szerződésért, milyen lekérdezőnyelvet kell ismernie, mi a lekérdezés költsége stb. Ezt a rendszert az IIF közösség minden tagja építhetné, és minden tagja elérhetné.

Egyre több olyan adatbázis épül a világban, ahol csak az adatátvitel költségét kell fizetni. Az ilyen adatbázisokról nyert információt is valamilyen szervezett módon minden érdeklődő rendelkezésére kellene bocsájtani.

6.2 Hazai adatbázisok szolgáltatása külföldre

A nyugati világba való betörés elég nehéz. Valószínűleg csak olyan angol nyelvű adatbázissal kelthetjük fel az érdeklődést, ami Magyarországgal (esetleg a volt kelet-európai blokkal) foglalkozik, elsősorban a kulturális kapcsolattartást szolgálja, s ami naprakész.

A hazai adatok szolgáltatása bármely, az X.25 hálózatba kapcsolt hostról történhet. Ennek a megismertetéséhez megfelelő propagandára, reklámra, dokumentációk szétküldésére lenne szükség.

Talán hamarabb vezetne eredményre lenne, ha az EARN-ön keresztüli adatbázisszolgáltatási lehetőségeket használnánk ki:

- 1) Az IIF központi gépe hamarosan EARN csomópont lesz, lehetőség nyílik az ASTRA szolgáltatás megindítására.
- 2) Az LISTSERV szolgáltatását is lehet adatbázis-szolgáltatásnak tekinteni. A megfelelő listák beindításával hamar felkelhetnénk az érdeklődést.

Az olaszok tervezik egy európai K+F adatbázis létrehozást, amelyhez kérték a magyar adatokat is. Ehhez mielőbb létre kellene hozni a hazai K+F adatbázist, mivel a KUFET fejlesztése már leállt.

7. CD-ROM

Az IIF Program a CD-ROM létezéséről eddig nem nagyon vett tudomást. A tendenciák azt mutatják, hogy bár a CD-ROM használat ugrásszerűen nő, az online szolgáltatást nem szorítja ki. A továbbiakban módon támogatnunk kellene a CD-ROM-mal kapcsolatos információk terjesztését. (Pl. központi nyilvántartás létrehozásával, e-mail útján történő lekérdezés megszervezésével és propagálásával.) Központilag támogatott CD-ROM szolgáltatásra az IIF Programon belül nem gondolunk.

8. Tájékoztatás

Az IIF programban az eddigieknél jóval nagyobb energiát kell a tájékoztatásra fordítani. Ehhez nagyobb létszám, apparátus és más, eredményesebb módszerekre (pl. a hálózaton történő terjesztésre) van szükség.

Különösen megnöveli a tájékoztatás jelentőségét a szükséges decentralizáció.

8.1 Kiadványok

Az IIF intézményeinél szolgáltatott adatbázisokról (tartalmukról, struktúrájukról), lekérdező-nyelvekről, elérési módjukról, költségeiről rendszeresen frissített, a teljes IIF körben elektronikusan és nyomtatott formában is terjesztett tájékoztatót (pl. IIF e-journalt vagy IIF e-newslettert) kellene a legrövidebb időn belül indítani.

Az elektronikus tájékoztatón naprakész információt lehessen arról kapni, hogy

- milyen adatbázist integráltak a rendszerbe, vagy melyiket törölték,
- melyik adatbázist frissítették,
- milyen új adatbázis belépése várható,
- mik az aktuális hálózati hírek.

Emellett készüljenek magyar és angol nyelvű szórólapok, reklámanyagok.

8.2 Oktatás

Rendszeres továbbképzésre van szükség, legalább két szinten:

- adatbázisszolgáltatók/fejlesztők,
- felhasználók részére.